Haberleşme Sistemlerinde **Temel Bilgiler**

Güz 2011-12

Tuncay ERTAŞ

1. Hafta

Bölüm I Sinyaller ve Sistemler

Temel Bilgiler

- Sinyaller ve SınıflandırılmasıGüç ve Enerji
- Fourier Serileri
- Fourier Transformu ve Özellikleri
- · Dirac Delta Fonksiyonu

Sinyaller

- Bir g(t) sinyali zamanın bir fonksiyonudur
 - ◆ Gerilim v(t) veya akım i(t) olabilir

Bir sinyalin fiziksel olarak gerçeklenebilmesi için, sinyal:

- · Zamanda sınırlı olmalıdır.
- Bant genişliği sonlu olmalıdır.
- Zamanda sürekli olmalıdır.
- Aldığı değerler sonlu olmalıdır.
- · Gerçel değerli olmalıdır.

Periyodik ve Aperiyodik Sinyaller

$$g(t)=g(t+T_0)$$
, $\forall t$

mel Bilgiler

Şeklinde ifade edilebilen sinyallere *periyodik sinyal* denir.

- Aksi takdirde g(t) aperiyodiktir.
- Yukarıdaki bağıntıyı sağlayan en küçük T₀ değerine sinyalin temel periyodu denir.

Güç: Anlık ve Normalize

• Bir devrede **Anlık Güç**: p(t) = v(t)i(t)

• Ohm kanunundan, $p(t) = \frac{v^2(t)}{R} = i^2(t) R$

• Anlık normalize güç R=1 Ohm alınarak bulunur:

$$p(t) = v^2(t) = i^2(t)$$

 g(t) bir gerilim veya bir akım olabileceğinden g(t) sinyalinin anlık normalize gücü:

$$p(t) = g^2(t)$$

olarak yazılır.

Ortalama Normalize Güç

 Bir sinyalin ortalama normalize gücü anlık normalize gücünün zaman ortalaması alınarak bulunur:

$$P = \left\langle g^{2}(t) \right\rangle = \lim_{T \to \infty} \frac{1}{T} \int_{-T/2}^{T/2} g^{2}(t) dt$$

◆ burada ⟨·⟩ zaman ortalaması operatörüdür.

Temel Bi

Güç Sinyalleri

 Ortalama normalize gücü sıfırdan farklı ve sonlu olan sinyale güç sinyali denir

$0 < P < \infty$

- Güç sinyalleri fiziksel olarak gerçeklenemez!
 - Çünkü bu sinyaller ya sonsuza kadar devam eder ya da bir anda sonsuz bir değer alırlar. Dolayısı ile enerjileri sonsuzdur!
- Güç sinyalleri periyodik veya aperiyodik olabilirler.

Enerji Sinyalleri

• Bir sinyalin *normalize enerjisi*

$$E = \lim_{T \to \infty} \int_{-T/2}^{T/2} g^2(t) dt$$

olarak tanımlanır.

 Enerjisi sıfırdan farklı ve sonlu olan sinyallere enerji sinyali denir. Öyle ki,

$$0 < E < \infty$$

• Dikkat: Enerji sinyallerinin ortalama gücü sıfırdır!

Temel Bilgiler

Temel Bilgiler

Sinyallerin Sınıflandırılması

Bir sinyal güç veya enerji sinyali olarak sınıflandırılır

• Güç Sinyali: $0 < P < \infty$ • Enerji Sinyali: $0 < E < \infty$

• Güç sinyalleri *periyodik* veya *aperiyodik* olabilir

Enerji sinyalleri daima aperiyodiktir.

Sinyaller

Güç Enerji

Periyodik Aperiyodik

Periyodik Sinyallerin Gücü

 Periyodik bir sinyalin ortalama normalize gücü, bir periyot boyunca anlık normalize gücünün ortalamasıdır.

$$P = \frac{1}{T_o} \int_{-T_o/2}^{T_o/2} g^2(t) dt$$

Dikkat: Limit operatörüne gerek olmadığını fark ediniz!

emel Bilgiler

Örnek

Aşağıdaki g(t) sinyalinin ortalama normalize gücünü bulunuz.

 $P = \frac{1}{2} \int_{-1}^{1} 1 \, dt = 1 \, Watt$

Temel Bilgiler

• $A\cos(2\pi f_0 t)$ sinyalinin ortalama normalize gücünü bulunuz.

$$P = \frac{1}{T} \int_{0}^{T} A^{2} \cos^{2}(2\pi f_{0}t) dt$$

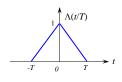
$$= \frac{A^{2}}{T} \int_{0}^{T} \frac{1 + \cos(4\pi f_{0}t)}{2} dt = \frac{A^{2}}{2} Watt$$

Bazı Önemli Sinyaller

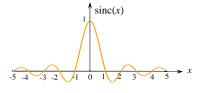
$$\Pi\left(\frac{t}{T}\right) = rect \left(\frac{t}{T}\right) = \begin{cases} 1 & \text{if } |t| \le \frac{T}{2} \\ 0 & \text{if } |t| > \frac{T}{2} \end{cases}$$

$$\Lambda\left(\frac{t}{T}\right) = \begin{cases} 1 - \frac{|t|}{T} & \text{if } |t| \le T \\ 0 & \text{if } |t| > T \end{cases}$$

$$\Lambda\left(\frac{t}{T}\right) = \begin{cases} 1 - \frac{|t|}{T} & \text{if } |t| \le T\\ 0 & \text{if } |t| > T \end{cases}$$

$$\operatorname{sinc}\left(x\right) = \frac{\sin(\pi x)}{\pi x}$$

Fourier Serisi

Periyodu T_0 olan bir $g_p(t)$ sinyali için,

mel Bilgiler

$$g_p(t) = a_o + 2\sum_{n=1}^{\infty} \left[a_n \cos\left(\frac{2\pi nt}{T_o}\right) + b_n \sin\left(\frac{2\pi nt}{T_o}\right) \right]$$

$$a_0 = \frac{1}{T_0} \int_{-T_0/2}^{T_0/2} g_p(t) dt$$

$$a_n = \frac{1}{T_0} \int_{-T_0/2}^{T_0/2} g_p(t) \cos\left(\frac{2\pi nt}{T_0}\right) dt, \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

$$b_n = \frac{1}{T_0} \int_{-T_0/2}^{T_0/2} g_p(t) \sin\left(\frac{2\pi nt}{T_0}\right) dt, \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

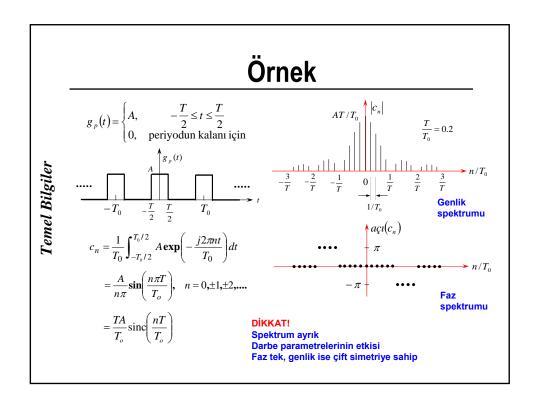
Kompleks Fourier Serisi

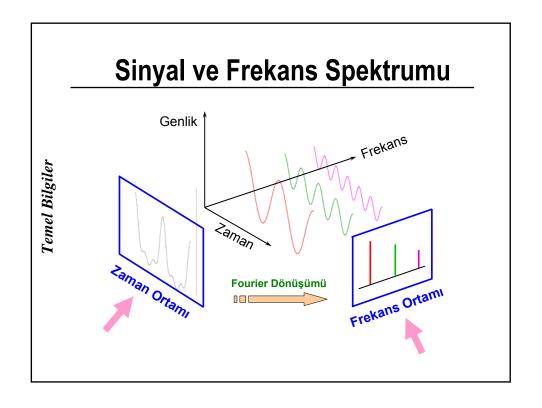
Temel Bilgiler

$$\begin{split} g_p(t) &= a_o + \sum_{n=1}^{\infty} \left[\left(a_n - j b_n \right) \exp \left(\frac{j2\pi nt}{T_o} \right) + \left(a_n + j b_n \right) \exp \left(-\frac{j2\pi nt}{T_o} \right) \right] \\ g_p(t) &= \sum_{n=-\infty}^{\infty} c_n \exp \left(\frac{j2\pi nt}{T_o} \right) \\ c_n &= \frac{1}{T_0} \int_{-T_0/2}^{T_0/2} g_p(t) \exp \left(-\frac{j2\pi nt}{T_0} \right) dt, \quad n = 0, \pm 1, \pm 2, \cdots \\ c_n &= \begin{cases} a_n - j b_n, & n > 0 \\ a_o, & n = 0 \end{cases} \end{split}$$

Genel olarak, C_n katsayıları komplekstir. Dolayısı ile, $c_n=\left|c_n\right|\exp\left[j\arg\left(c_n\right)\right]$ Gerçel Değerli Sinyaller için, $c_{-n}=c_n^*$, dolayısı ile de

$$\left|c_{-n}\right| = \left|c_{n}\right|$$
 ve $\arg(c_{-n}) = -\arg(c_{n})$

Fourier Transformu

• Bir *aperiyodik* g(t) sinyali için

Temel Bilgiler

$$G(f) = \int_{-\infty}^{\infty} g(t) \exp(-j2\pi f t) dt$$
 Fourier Transformu
$$g(t) = \int_{-\infty}^{\infty} G(f) \exp(j2\pi f t) df$$
 Ters Fourier Transformu
$$g(t) \xrightarrow{} G(f)$$

$$F[g(t)] = G(f)$$

$$F^{-1}[G(f)] = g(t)$$

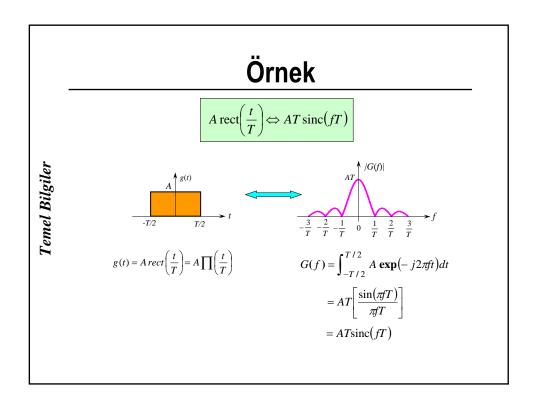
g(t) nin Fourier transformuna g(t) nin Spektrumu da denir.

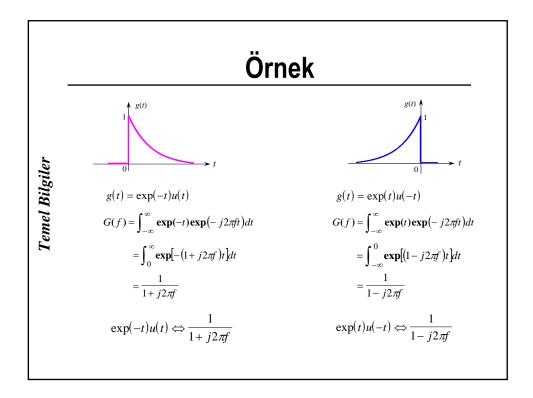
Fourier Transformu genellikle komplekstir: $G(f) = |G(f)| \exp[j\theta(f)]$

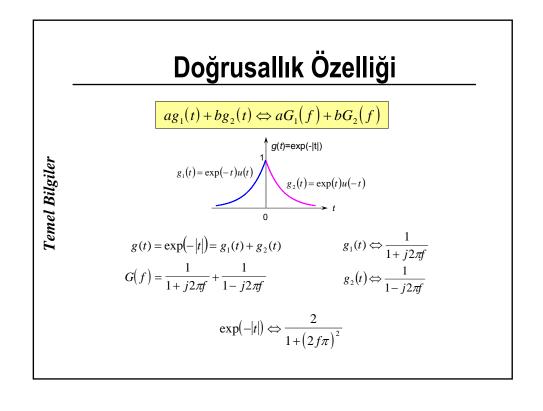
Gerçel değerli bir sinyal için: $G(f) = G^*(-f)$

Dolayısı ile,

$$|G(-f)| = |G(f)|$$
 çift simetri $\theta(-f) = -\theta(f)$ tek simetri

Genleştirme Özelliği

$$g(at) \Leftrightarrow \frac{1}{|a|}G\left(\frac{f}{a}\right)$$

Temel Bilgiler

$$F[g(at)] = \int_{-\infty}^{\infty} g(at) \exp(-j2\pi ft) dt$$

 $\tau = at \ yazarak$

$$F[g(at)] = \frac{1}{a} \int_{-\infty}^{\infty} g(\tau) \exp\left(-j2\pi \left(\frac{f}{a}\right)\tau\right) dt$$
$$= \frac{1}{a} G\left(\frac{f}{a}\right)$$

Örnek

$$g(t) = \begin{cases} \exp(-at), & t > 0 \\ \frac{1}{2}, & t = 0 \\ 0, & t < 0 \end{cases} \qquad G(f) = \frac{1}{a(1 + j2\pi f/a)}$$

Dualite Özelliği

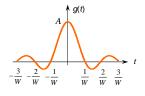
$$G(t) \Leftrightarrow g(-f)$$

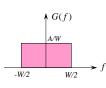
Temel Bilgiler

 $g(-t) = \int_{-\infty}^{\infty} G(f) \exp(-j2\pi f t) df$ ve t ile f birbirinin yerine yazılırsa,

$$g(-f) = \int_{-\infty}^{\infty} G(t) \exp(-j2\pi ft) dt$$

Örnek
$$g(t) = A \operatorname{sinc}(Wt) \Leftrightarrow \frac{A}{W} \operatorname{rect}(\frac{f}{W})$$

Zamanda Öteleme Özelliği

$$g(t-t_o) \Leftrightarrow G(f) \exp(-j2\pi f t_o)$$

Temel Bilgiler

 $au = t - t_0$ yazılırsa,

$$F[g(t-t_o)] = \exp(-j2\pi f t_o) \int_{-\infty}^{\infty} g(\tau) \exp(-j2\pi f \tau) d\tau = \exp(-j2\pi f t_o) G(f)$$

Örnek

$$G_a(f) = AT \operatorname{sinc}(fT) \exp(-j\pi fT)$$

$$G_b(f) = AT \operatorname{sinc}(fT) \exp(j\pi fT)$$

$$G_b(f) = AT \operatorname{sinc}(fT) \exp(j\pi fT)$$

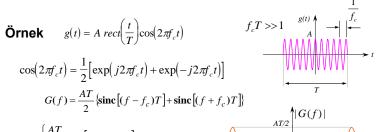

Frekansta Öteleme Özelliği

$$\exp(j2\pi f_c t)g(t) \Leftrightarrow G(f - f_c)$$

Temel Bilgiler

$$F\left[\exp(j2\pi f_c t)g(t)\right] = \int_{-\infty}^{\infty} g(t)\exp\left[-j2\pi t(f-f_c)\right]dt = G(f-f_c)$$

$$\cos\!\left(2\pi f_c t\right) = \frac{1}{2} \left[\exp\!\left(j2\pi f_c t\right) + \exp\!\left(-j2\pi f_c t\right) \right]$$

|G(f)|

$$G(f) \approx \begin{cases} \frac{AT}{2} \operatorname{sinc}[(f - f_c)T], & f > 0 \\ \frac{AT}{2} \operatorname{sinc}[(f + f_c)T], & f < 0 \end{cases}$$

g(t) ve G(f) Altında Kalan Alan

$$\int_{-\infty}^{\infty} g(t) dt = G(0)$$

$$g(0) = \int_{-\infty}^{\infty} G(f) df$$

$$g(0) = \int_{-\infty}^{\infty} G(f) \, df$$

Temel Bilgiler

Örnek

$$A \operatorname{sinc}(2Wt) \Leftrightarrow \frac{A}{2W} \operatorname{rect}\left(\frac{f}{2W}\right)$$

f=0 yazılırsa,

$$\int_{-\infty}^{\infty} A \operatorname{sinc}(2Wt) dt = \frac{A}{2W}$$

Ayrıca, özel olarak A=1 ve 2W=1 alınırsa, $\int_{-\infty}^{\infty} \mathbf{sinc}(t) dt = 1$

Zamanda Türev Özelliği

$$\frac{d}{dt}g(t) \Leftrightarrow j2\pi fG(f)$$

n. türev için ise,

$$\frac{d^n}{dt^n}g(t) \Leftrightarrow (j2\pi f)^n G(f)$$

Zamanda İntegral Özelliği

$$\int_{-\infty}^{t} g(\tau) d\tau \Leftrightarrow \frac{1}{j2\pi f} G(f)$$

G(0)=0 için

Temel Bilgiler

 $\mathbf{g(t)} \quad g(t) = \frac{d}{dt} \left[\int_{-\infty}^{t} g(\tau) d\tau \right] \quad \text{şeklinde ifade edilip, türev özelliği kullanılırsa,}$

$$G(f) = j2\pi f \left\{ F \left[\int_{-\infty}^{t} g(\tau) d\tau \right] \right\}$$

 $G(0) \neq 0$ için ise,

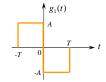
$$\int_{-\infty}^{t} g(\tau)d\tau \Leftrightarrow \frac{1}{j2\pi f}G(f) + \frac{G(0)}{2}\delta(f)$$

Örnek

-T 0

g(t) üçgen darbesinin Fourier transformunu bulunuz.

$$\begin{split} G_1(f) = &AT \operatorname{sinc}(fT) \big[\exp(j\pi fT) - \exp(-j\pi fT) \big] \\ = &2jAT \operatorname{sinc}(fT) \operatorname{sin}(\pi fT) \end{split}$$

g(t), g₁(t) nin integrali olduğundan,

$$G(f) = \frac{1}{j2\pi f} G_1(f)$$

$$= AT \frac{\sin(\pi f)}{\pi f} \operatorname{sinc}(fT)$$

$$= AT^2 \operatorname{sinc}^2(fT)$$

Kompleks Eşlenik Özelliği

$$g^*(t) \Leftrightarrow G^*(-f)$$

Temel Bilgiler

$$g(t) = \int_{-\infty}^{\infty} G(f) \exp(j2\pi f t) df \qquad g^*(t) = \int_{-\infty}^{\infty} G^*(f) \exp(-j2\pi f t) df$$
$$= -\int_{-\infty}^{\infty} G^*(-f) \exp(j2\pi f t) df$$
$$= \int_{-\infty}^{\infty} G^*(-f) \exp(j2\pi f t) df$$

Örnek

$$g(t) = \text{Re}[g(t)] + j \text{Im}[g(t)]$$
 $g^*(t) = \text{Re}[g(t)] - j \text{Im}[g(t)]$

$$\operatorname{Re}[g(t)] = \frac{1}{2} [g(t) + g^{*}(t)] \qquad \operatorname{Im}[g(t)] = \frac{1}{2j} [g(t) - g^{*}(t)]$$

$$\operatorname{Re}[g(t)] \Leftrightarrow \frac{1}{2} [G(f) + G^*(-f)] \qquad \operatorname{Im}[g(t)] \Leftrightarrow \frac{1}{2j} [G(f) - G^*(-f)]$$

Çarpma ve Konvolüsyon Özelliği

Temel Bilgiler

$$g_1(t)g_2(t) \Leftrightarrow \int_{-\infty}^{\infty} G_1(\lambda)G_2(f-\lambda)d\lambda$$
$$g_1(t)g_2(t) \Leftrightarrow G_1(f) \otimes G_2(f)$$

Zamanda Çarpma

$$\int_{-\infty}^{\infty} g_1(\tau) g_2(t-\tau) d\tau \Leftrightarrow G_1(f) G_2(f)$$
$$g_1(t) \otimes g_2(t) \Leftrightarrow G_1(f) G_2(f)$$

Zamanda Konvolüsyon

Dirac Delta Fonksiyonu

• Dirac delta fonksiyonunun tanımı:

$$\delta(t) = 0$$
, $t \neq 0$ için, $ve \int_{-\infty}^{\infty} \delta(t) dt = 1$

- İmpuls olarak da bilinir.
- Özellikleri:

$$\delta(-t) = \delta(t)$$

$$\delta(at) = \frac{1}{|a|}\delta(t)$$

$$g(t)\delta(t-t_0) = g(t_0)\delta(t-t_0)$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} g(t)\,\delta(t)dt = g(0)$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} g(t)\delta(t-t_0)dt = g(t_0)$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} g(\tau)\delta(t-\tau)d\tau = g(t)$$

$$g(t) \otimes \delta(t) = g(t)$$

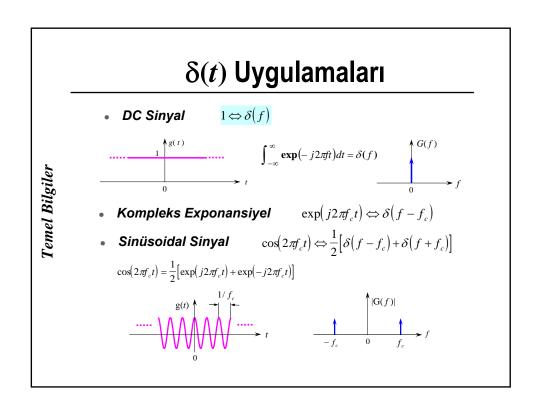
Dirac Delta Fonksiyonu

Dirac delta fonksiyonunun Fourier transformu:

nel Bilgile

$$F\left[\delta(t)\right] = \int_{-\infty}^{\infty} \delta(t) \exp\left(-j2\pi ft\right) dt = 1 \qquad \delta(t) \Leftrightarrow 1$$

$\delta(t)$ Uygulamaları

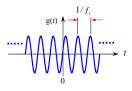
Sinüsoidal Sinyal

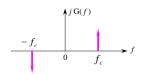
Temel Bilgiler

Temel Bilgiler

$$\sin(2\pi f_c t) \Leftrightarrow \frac{1}{2j} \left[\delta(f - f_c) - \delta(f + f_c) \right]$$

$$\sin(2\pi f_c t) = \frac{1}{2j} \left[\exp(j2\pi f_c t) - \exp(-j2\pi f_c t) \right]$$

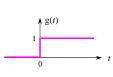
$\delta(t)$ Uygulamaları

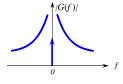
Birim Basamak Sinyali

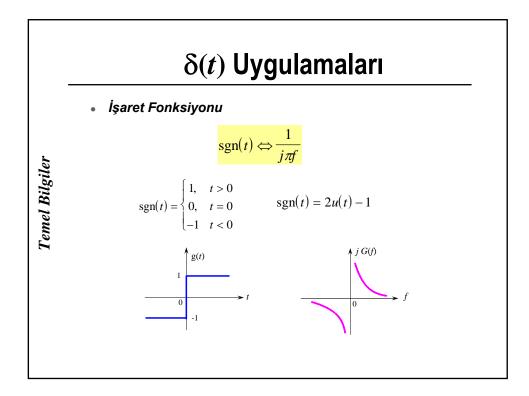
$$\int_{-\infty}^{t} \delta(\tau) d\tau = \frac{1}{j2\pi f} + \frac{\delta(f)}{2}$$

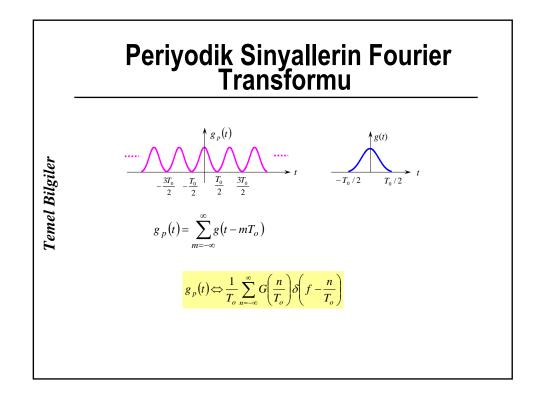
$$u(t) =$$

$$u(t) = \int_{-\infty}^{t} \delta(\tau) d\tau \qquad u(t) \Leftrightarrow \frac{1}{j2\pi f} + \frac{1}{2} \delta(f)$$

Örnek

• $g_p(t)$ sinyalinin Fourier transformunu bulunuz.

Temel Bilgiler

